

Jerome Bruner Az oktatás kultúrája

Jerome Bruner *Az oktatás kultúrája* című kötetének tanulmányai az oktatás szerepének és lehetőségeinek a kulturális pszichológia nézőpontjából történő értelmezési kereteibe vezetik be az olvasót. A szerző alap gondolata az, hogy az elmét a kultúra egésze formálja, és az oktatáselmélet a kultúra és az elme kölcsönhatásrendszerében értelmezhető és értelmezendő. Ez a megközelítés túlmutat a tradicionális, azaz az iskola és oktatásközpontú neveléstudományi paradigmán, és vizsgálódás tárgyává teszi a történetileg kialakult oktatási gyakorlat mögötti feltételezéseket, elképzeléseket, attitűdöket, hiteket is.

A könyv meghaladása annak a szemléletnek, melyet egy korábbi, magyarul is megjelent könyvében fogalmazott meg (*Az oktatás folyamata*).¹ Ez a maga idejében nagy hatású munka - a szerző saját értékelése szerint - az akkoriban kibontakozó kognitív pszichológia nézőpontjából a tudás egyéni, „intrapaszichikus” folyamataira koncentrált, az abban az időben domináns Piaget-féle fejlődésemélet hatása alatt. A könyv megírását követő évtizedekben Bruner számára nyilvánvalóvá vált, hogy az oktatás nem egy semleges kulturális közegben történő „programozási” folyamat, hanem beleágyazódik egy mentalitás-formáló kulturális közegbe. Felismerte, hogy az oktatás problémái a kulturális pszichológia fogalomrendszerének² felhasználásával új megvilágításba kerülnek. A könyv első fejezete a kultúra, elme és oktatás fogalmak tartalmának, a közöttük lévő kapcsolatok jellegének körüljárása. Ez a programadó esszé az elme működéséről kialakított két, a szerző értelmezésében komplementer modellt körvonalaz: az egyik az elme komputációs rendszerként történő elképzelése (komputációs nézet), a másik pedig az elme alapvetően kulturális determináltságát hangsúlyozó kulturalizmus. Itt sorolja fel Bruner azt a kilenc alaptételt is, amelyek szerinte az oktatás pszichokulturális megközelítését vezérik. A további esszék (összesen kilenc található a kötetben) nagyívű kitekintéssel vizsgálják a kötet címében megjelölt témakört.³ Érvétele a kognitivisták, természettudományos-logikai gondolkodásmód primátusának kétségbevonására irányul; átmenet a narratív, értelmező megközelítések felé, mely megközelítéseket a valósággal való megbirkózás más természetű, a személyiség formálódását alapvetően meghatározó formájának tekinti. Kaposi Dávid a könyvről írt recenziójában⁴ Brunernek egy korábban készült munkájából (*Acts of Meaning*, 1990.) idézve érzékelteti ennek a váltásnak a jellegét: „Feltételezték, hogy az emberi viselkedés okai a biológiai szubsztrátumban rejlenek. Ehelyett én amellett szeretnék érvelni, hogy a kultúra, valamint a jelentés keresése a kultúrán belül a valódi okai [proper causes] az emberi cselekvésnek.” Kaposi meghatározónak tartja Bruner érvelésében „a logikai - tudományostól a narratív ember felé, az információfeldolgozás zárt világából a jelentésalkotás nyitott univerzumába” történő elmozdulást⁵

Bruner könyve nem könnyű olvasmány. A helyenként nem kellően átgondolt fordítás sem könnyíti meg az olvasó dolgát. Ráadásul gondolatrendszerének megértése jóval több háttértudást igényel annál, mint amennyi a szövegben rejlő információkból összerakható. Koncentrált figyelmünket azonban nem csupán azért érdemli meg, mert sokat tanulhatunk belőle. Elemzései új megvilágításba helyezik az oktatásügy kihívásait azáltal, hogy „újra érdekessé tesznek mindent, ami már túl ismerős lenne....és segítenek ismét friss szemmel látni.”⁶ És ez talán a kihívásokkal történő szembenézésre is felkészültebbé tesz bennünket.

¹ Bruner, J. : *Az oktatás folyamata*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1968. (*A pedagógia időszerű kérdései külföldön* sorozatban)

² A jelentésről való megegyezés, a szimbolikus műveletek elsajátítása, a szelf felépülése, az ágencia fogalma, a narratívum mint a gondolkodás módja és a kulturális világkép kifejezőeszköze, stb.

³ A szerző ismerteti a „népi pedagógia” fogalomrendszerét, ír az oktatási célok jellegéről, a történelem és a természettudományok tanításáról, a valóság narratívájának megalkotásáról, a pszichológia jövőbeli lehetséges fejlődéséről, a tudást cselekvésként értelmezéséről és kifejti elképzeléseit az elmeteóriáról is.

⁴ Kaposi Dávid: Jerome Bruner: Az oktatás kultúrája. Buksz, 2004.

⁵ Kaposi, Buksz, 2004. 271. o.

⁶ Bruner, 2004. 96. o.